

Ville Lähde

Ympäristöfilosofian haasteet

Ympäristöongelmia on yhä enemmän, ja ne ovat yhä vakavampia. Tämän myöntävät melkein kaikki. Monet pitävät nykyisiä ongelmia niin laajoina ja tuhoisina, että voidaan puhua ympäristökriisistä, jopa ympäristökatastrofista. Ongelmat työntyvät eri muodoissaan arkipäivään. Tämän numeron lukijoista valtaosa kokee ne vielä suhteellisen lievässä muodossa, mutta suurille ihmisjoukoille ja ei-inhimillisen luonnon moninaisuudelle ympäristötuhot ovat kuolemanvakavia. Silti näiltä kohtaamisilta ei "hyvinvoivakaan" välty, vaikka ne voi kieltäytyä huomaamasta. Merkit voi työntää syrjään, tai voi valita helpon tien, "elämää nähneen" pessimismin. Mutta filosofian vähimmäisvaatimus on helppojen oletusten kyseenalaistaminen, halu ymmärtää. Mikä voisi olla filosofian identiteetti näiden uhkien edessä? Millainen ympäristöfilosofinen toiminta on mielekästä?

Ympäristöongelmien laajuus antaa ymmärtää, että kyse ei ole vain yksittäisistä ilmiöistä. Hyvin erilaisia näkemyksiä edustavat ihmiset ovat päätyneet perusteltuihin johtopäätöksiin ongelmien yleisemmistä syistä. Ympäristöongelmia ei siis tule eikä voi käsitellä puhtaana ja itsenäisenä sektorinaan, vaan ne pitää kytkeä laajempiin kysymyksiin. Tämän perusoletuksen jakavat niin kestävän kehityksen käsitteen muotoilijat kuin ympäristöhallinnon virkamiehet, erilaiset radikaalit ympäristötoimijat ja -ajatelijat tai ekotehokkuusmalleja luovat taloustieteilijät.

Siihen yhtenäisyys loppuukin. Vaikka ympäristöongelmien olemassaolo on selvää, ei ole olemassa kiistatonta, aukotonta tai ristiriidatonta tapaa muotoilla *ympäristökriisin* yleistä selitystä – eikä siten toimintaehdotuksiakaan. Kriisi on selviö, mutta sen anatomia on kiistanalainen. Ympäristöongelmien määrittelystä on tullut tärkeä osa tämän ajan valtapoliittikkaa, ja ympäristöfilosofin on ymmärrettävä, että filosofinen toiminta ei ole tämän kiistan kannalta neutraalia.

Selitysten ongelma ja toiminnan halu

Moderni ympäristöfilosofia on syntynyt ympäristöherätyksen myötä, se on kummunnut moraalaisesta ja poliitti-

sesta huolesta. Siihen liittyy halu toimia ja vaikuttaa. Ympäristöfilosofia ei voi olla mielekästä ilman tätä pohjaa. Jo tästä syystä se ei koskaan voi olla puhdasta filosofiaa, miten tuo käsite sitten määritelläänkin. Käytännöllisen huolen lisäksi ympäristöfilosofia on riippuvaista nykyisen ympäristökriisin, historiallisten ympäristöongelmien sekä laajemmin luonnonjärjestelmien dynamiikan tuntemuksesta. Se on läpikotaisin käytännöllistä ja kiinni konkreettisissa ongelmissa – tai näin ainakin pitäisi olla.

Siksi ympäristöfilosofiaa ei voi luoda vain käsitteellisellä tasolla, sillä oletuksella, että ongelma-avaruus on ilmiselvää. Ympäristöfilosofia voi olla ihmisen ja luonnon suhteen filosofiaa, mutta näin yleisluontoinen määritelmä ei kerro meille mitään. Kuten sanottua, itsereflektio on kaiken filosofisen toiminnan minimi, vaikka filosofia muuten muotoutuisi minkälaiseksi tahansa.

Kritiikittömien oletusten ongelma liittyy kuitenkin myös käytännölliseen ymmärrykseen. Nykyisten yhteiskuntien ympäristökamppailuita käydään paljolti luontoon, ihmisyyteen, yhteiskuntaan, tieteeseen ja teknologiaan liittyvillä myyteillä, rintamalinjojen kaikilla puolilla. Pelkkä huoli tai uhka ei tuo selitystä. Ympäristökysymyksille löytyykin hyvin erilaisia analyysejä. Näkemykset ratkaisuisista ovat nekin erilaisia, ja niihin

liittyy vaihtelevia näkemyksiä poliittisista, taloudellisista, kulttuurisista ja teknisistä mahdollisuuksista. Ympäristöfilosofia ei voi olla immuuni näille jännitteille, mutta sen olisi kyettävä kysymään itsensä perään tulkintoja esittäessään. Toisaalta yleisiä selityksiä ja kattavia ratkaisuja on vaikea löytää, jos ei turvaudu yksinkertaistavien ennakkouskomusten kainalosauvoihin.

En puhu naiivista totuuden etsinnästä, enkä jaksa kiistellä objektiivisuudesta. Tämä on paljon konkreettisempi kysymys: koska ympäristöfilosofia osallistuu yhteiskunnallisesti tuotettuihin kamppailuihin, erilaiset poliittiset maailmankuvat heijastuvat väistämättä filosofiseen keskusteluun. Tämä on tiedostettava. Ympäristöfilosofia on poliittista ja moraalista kamppailua tulkintojen läpiviemisestä.

Ympäristökeskustelun jännitteistä huolimatta liittyy moderniin ympäristötietoisuuteen – etenkin Euroopassa – vastakkainen virtaus. 'Ympäristökysymys' mielletään yhtenäiseksi, yhdeksi ja samaksi asiaksi. Ristiriitaistenkin näkemysten katsotaan edustavan samaa poliittista projektia. Koska yksittäisillä ympäristöongelmilla on usein yhtymäkohtia, on tällä totaliteetilla jokin mieli. Mutta samalla yhtenäisen ympäristökysymyksen illuusio peittää alleen jännitteet. Olemme kaikki ”samassa veneessä”, vaikka se olisikin sitten luokkayhteiskunnan matkustajalaiva, mahdottomuuteensa kaatuva vallan symboli tai epäonnistunut tekninen kokeilu. Hyvin yleisellä tasolla, tai pitkässä aikamittakaavassa, se kenties onkin totta. Ja juuri siksi monet näkevät yksinkertaistavat ja osittaiset selitykset välttämättömiksi ja hyödyllisiksi – toiminta on

kohdistettava johonkin (luokkiin? valtaan? teknologiaan? laivan matkustajiin?). Se selittää oletusten voimaa myös ympäristöfilosofiassa. Liika itsereflektio voi halvaannuttaa.

Miten ympäristöfilosofia sijoittuu tähän? Onko keskeisintä ongelmien ja ratkaisun mahdollisuuksien ymmärtäminen? Vai astuuko toiminnan vaade edelle? Onko filosofia itseymmärryksen kautta tapahtuvaa oppimista vai väline johonkin jo valmiiseen pyrintöön? Voidaanko näiden välille luoda järkevä yhteys? Itse uskon siihen, että yksinkertaistukset ja kankeat distinktiot eivät ole ainoa tie politiikkaan. Pikemminkin ne halvaannuttavat poliittista mielikuvitustamme ja pakottavat sen valmiiseen muottiin: olemme vaarassa sivuuttaa luonnonjärjestelmien ja ympäristöongelmien omaleimaisuuden ja ennen kaikkea uudet poliittiset mahdollisuudet. Mutta uskon, että murtumien politiikka on mahdollista. Tämän kokoelman kirjoitukset osoittavat näitä mahdollisuuksia omilla tavoillaan.

Mitä on ympäristöfilosofian 'filosofia'?

Etenkin akateemisen ympäristöfilosofian kenttä on tullut villaan koulukuntajakoja ja -kiistoja. Kuten moni muu, sekin lisääntyy jakautumalla. Harvemmin kuitenkaan pohditaan varsinaista filosofista identiteettiä. Yhtälössä *ympäristö + filosofia* jälkimmäinen tekijä jää hämäräksi.

'Filosofiaksi' kutsuttu toiminta jakautuu kuitenkin erilaisiin muotoihin, jotka ovat päällekkäisiä, limittäisiä, ja joskus ristiriitaisiakin. Aina niillä ei ole mitään tekemistä

keskenään, paitsi mahdolliset institutionaaliset puitteet, ihmisten verkostot tai filosofisen ajattelun vähimmäisvaatimukset – joskus ei näitäkään. On olemassa erilaisia filosofisia traditioita ja *projekteja*: epistemologinen, yhteiskuntafilosofinen, elämänfilosofinen projekti... Mahdollisia kartoituksia on monenlaisia riippuen siitä, otetaanko karttaprojektion perustaksi ydinkysymysten alue, metodi tai vaikka suhde ihmisyyteen. Monet ympäristöfilosofit ovat kuitenkin omaksuneet tietyn filosofisen ammattitradition valmiina ja pyrkivät tuomaan mahdollista moraalipoliittista huolta sen kautta esiin – vaikka omaksuttu filosofinen projekti olisi sen kanssa ristiriidassa.

Ympäristöfilosofin pitää pohtia näitä kysymyksiä. Projektien kartalle asettumista tärkeämpää on kysyä: mitä minä teen ja miksi? Jos ei löydy hyvää vastausta, kannattaa tehdä jotain muuta. Filosofia ei ole (onneksi) kaikki, mitä ajattelusta ja toiminnasta löytyy. Filosofia ei ole ylennyssana. Huomatkaa, että puhun nyt 'filosofiasta' sillä oletuksella, että toimija voi määritellä sen omaleimaiseksi toiminnan *alueeksi*. Sen tuolla puolen on tietysti paljon asioita, joihin *filosofisella asenteella* on annettavaa. Eikä tämä tarkoita, että filosofia toiminnan alueena olisi tiukasti erotettu kaikesta muusta – juuri tämä on yksi filosofisen identiteetin ydinkysymys.

Niin tai näin, on filosofian tarkoitettava jotain muuta kuin ajattelua, jotta siitä olisi mielekästä puhua.

Ympäristöfilosofi ei voi kuitenkaan tehdä tätä valintaa mielivaltaisesti. Ympäristöfilosofia ei kumpua vain ympäristöongelmista tai yleisestä maailmankuvan tai luontosuhteen pohdinnasta. Sen historian muodostavat käytännölliset ongelmat, jotka toteutuvat yhteiskuntien toimintaprosesseissa ja konflikteissa. Siksi ympäristöfilosofia ei muodosta itsenäistä "kolmatta tietä", vaan sen on muodostettava suhde perinteisiin yhteiskuntafilosofisiin teemoihin.

On ymmärrettävä mitä erilaisimpien ympäristöongelmien rakenteelliset kytkökset, sillä vasta niiden myötä ympäristöongelmat voi *muodostaa tutkimuskohteiksi* järkevällä tavalla. Tutkimuskohteen muodostamisen problematiikan ymmärtäminen on muutenkin ensiarvoisen tärkeää: ongelmat eivät tule ongelmiksi itsestään, vaan ne koetaan sellaisiksi ja määritellään sellaisiksi. Tähän prosessiin liittyvien intressien ymmärtäminen ei ole helppo juttu, vaikka monet niin uskottelevat. Asia ei tyhjene esimerkiksi metafysisien elämänasenteiden tai kulttuuristen rationaliteettien vastakkainasetteluihin.

Erilaiset filosofiakonseptiot liittyvät myös käsitykseen ihmisyydestä. Esimerkiksi: nykyisessä yhteiskunnallisessa todellisuudessa on ymmärrettävää, että monet ottavat vahvasti yksilökeskeisen näkökulman, joka korostaa eettistä vastuullisuutta ja itsenäisyyttä. Tämä valinta voi myös heijastaa uskoa siihen, millainen argumentointitapa on toimiva. Samalla kuitenkin helposti sitoudutaan hyvin yksilökeskeiseen ihmiskuvaan, mikä saattaa sokeuttaa inhimillisen toiminnan väistämättömältä maailmallisuudelta: kasvulta sosiaalisten suhteiden ja artefaktien maailmassa. Nämä filosofisten näkemysten painotukset tulevat tiedostaa, vaikkei niihin sitoutuisi.

Kysymykset poliittisen muutoksen mahdollisuudesta, joihin ympäristöfilosofian on otettava kantaa, nostavat esiin vallan muotojen ja toimintatapojen tematiikan. Tässä lehdessä Olli Tammilehto ja Yrjö Haila pohtivat tätä asiaa eri näkökulmista. Joka tapauksessa nykyinen maailmantilanne on välttämättä lähtökohta – abstrakteja poliittisia tai eettisiä ratkaisumalleja ei kannata rakentella ilman näkemystä yhteiskunnallisesta toteutumisesta. Toistuva kädenvääntö ekofasismista on hyvä esimerkki. Siitä puhutaan kovin usein *valintakysymyksenä*, joko hulluna tai rationaalisenä reaktiona nykymaailmaan. Mutta fasistiset vallan muodot eivät synny tyhjiössä vaan olemassa olevien valtarakenteiden päälle. On melkoinen uskonhyppy olettaa, että "luontoa vaaliva" diktatuuri olisi sellainen muuten kuin nimeksi, jos se syntyisi nykyisen yhteiskunnallisen todellisuuden murtumassa.

Siksi suhtaudun epäillen myös puheeseen arvovalinnoista, yhteiskunnan suunnanmuutoksen valinnasta tai arvomuutoksesta. Se ei tahdo johtaa mihinkään, koska se nojaa yksinkertaiseen poliittiseen ymmärrykseen. Pitää kysyä: Mitkä asiat ovat valittavissa? Tarkoittaako valinta useimmiten pitkälistä poliittista kamppailua? Keille valinta on edullinen, keille tuhoisa? Me emme ole samassa veneessä – eivätkä kaikki muut olennot ole laivarottia. Samalla perusteella on naiivia selittää ongelmat yksilöiden yhteenlasketulla kulutuksella, heidän privaattihaluillaan ja sitä kautta muodostaa ympäristökysymyksestä "demokratian" ongelma.

Tällaisilla puhetaivoilla on paikkansa ja käyttönsä, ja niihin liittyy osa totuudesta. Jukka Käyhkö tuo yksilöluottuvuuden merkityksiä esiin omassa artikkelissaan. Samoin ympäristöetikko voi ymmärtää paikkansa teoriatraditioitaan rikkaammin. Onko kyse arvojen fundamentin tieteellisuontoisesta perustelemisesta vai *moraalisen merkityksellisuuden* argumentoinnista? Kuinka paljon mieltä on esimerkiksi itseisarvoista kiistelyssä, jos se tapahtuu jähmettyneissä rintamalinjoissa akateemisen maailman piirissä? Elisa Aaltola ja Pietari Almusa kysyvät artikkeleissaan samaa: mikä on eettisen argumentoinnin mieli?

Ympäristökysymyksen akselit

Jotta näihin kysymyksiin voi edes yrittää vastata, täytyy murtautua ympäristökysymyksen helppojen kuvausten läpi. Kuten sanottua, voi yleistyksillä ja yksinkertaistuksilla olla paikkansa, mutta niiden luonne on tiedostettava. Pitää tietää, mitä asioita selitykset jättävät sivuun – kyse on normaalista idealisaation ja abstraktion tematiikasta. Ne ovat välttämättömiä kaikessa tieteellisessä työssä, ja niihin liittyy aina naiivin tulkinnan riski. Mutta jos kuvauksemme liittyvät tämän hetken maailman kipeimpiin ongelmiin, jos ne ovat samalla moraalipoliittisia kannanottoja, riskit ovat paljon suurempia. Kuvaan seuraavaksi joitain ympäristöfilosofisen keskustelun kannalta olennaisia jaotteluita, jotka auttavat näiden kysymysten pohdintaa.

Ympäristökriisin totaliteetti – Yksittäiset ympäristö-ongelmat

Ympäristöongelmissa on yhtymäkohtia, mutta on selvää, että niiden välillä on myös hyvin paljon eroja. Tämän vuoksi monet perinteiset yleisselitykset kuten köyhyys, rikkaus, väestönkasvu tai vaikka kristillinen maailmankuva ovat ongelmallisia. Niissä joudutaan konstruoimaan historiallinen linja ”paremman luontosuhteen” ja kulloisenkin syntipukin välillä. On kuitenkin aina mahdollista löytää esimerkkejä ongelmista myös ”paremmissa luontosuhteissa”. Osa historiallisista ongelmista näyttää kummunneen keskushallinnon tavoittelemasta ”luonnon hallinnasta”, osa taas pienimuotoistenkin yhteisöjen kyvyttömyydestä sopeutua muutoksiin. Osan taustalla on paikallisen ympäristön herkkyys – jolloin jossain muussa paikassa toimiva ympäristösuhde osoittautuuikin tuhoisaksi.

Vaikka selitys ei olisi täydellinen, onko se silti hyvä? Voidaanko osoittaa, että tietyt kulttuurimuodot kiihdyttävät ja luovat uudenlaisia ongelmia? Vai onko ympäristökäytöksen moninaisuuden ymmärtäminen välttämätöntä mielekkäälle toiminnalle?

Luonto kokonaisuutena – Luontojen ymmärtäminen

Luonto on samanaikaisesti yhtenäinen ja sirpaleinen. Se on kaikki, mitä on, ja se on moninaisuus, jossa kaikki ei aina liitykään kaikkeen. Silti on houkuttelevaa puhua luonnosta kokonaisuutena: luonnonresurssien joukkona, globaalina järjestelmänä... Ympäristökriisin edessä ’luonto’ tuntuu välttämättömältä kritiikin kategorialta. Siitä tulee kuitenkin silloin helposti karikatyyri, joka estää luonnollisten prosessien ymmärrystä. Chuck Dyke korostaa artikkelissaan luonnon ymmärtämisen välttämättömyyttä.

Paikallisuus – Valtiollisuus/Globaalius

Ympäristökäytöstä puhutaan yleensä valtiopolitiikan kielellä, joka korostaa keskilukujen ihmisyyttä. Ihmiset tulevat esiin väestölukujen, keskitulojen, perhekköiden ja kansantulon kautta. Näin esimerkiksi köyhyydestä puhutaan ensisijaisesti valtiomittakaavan kautta. Köyhiä ovat ne, joiden siivu *mitattavasta* varallisuudesta on pieni. Paikalliset ei-taloudelliset yhteisvarallisuuden muodot häviävät. Ennen kaikkea: toimijuus määrittyy valtiotason mittakaavassa. Valtiolla tai suuremmalla alueella on kollektiiviset ympäristöongelmansa, jotka pitää ratkaista sen kautta. Paikalliset ratkaisut näyttävät väistämättä näpertelyltä.

Toisaalta liika keskittyminen paikallisuuteen voi sivuuttaa reaalaisia voimia, jotka ohjaavat kaikkea kehitystä. Elinkelpoiset paikalliset ratkaisut voivat todistaa myyttejä ”keskilukuihmisistä” vääriksi. Monet ylipaikalliset kehityskulut kuitenkin rajoittavat niiden elinehtoja koko ajan.

Yksilöpolitiikka – Rakenteellinen politiikka

Meidän yhteiskunnallisessa todellisuudessamme tapa puhua yksilöiden valintojen ja kulutuksen kautta on isostunut syvään. On täysin selvää, että yksilövalinnoilla

on merkitystä, etenkin kun ne muuttuvat kollektiiviseksi toiminnaksi¹. Tähän keskittyminen sivuuttaa kuitenkin tärkeitä näkökulmia: tarpeiden tuotanto, ”saman” tarpeen erilaiset toteutumistavat, organisoitunut tuhlauksen (esim. sotatalous), yksilön toiminnan alistaminen taloudellisille pakoille ja niin edelleen. Näkökulman valinta voi joko toisintaa vallitsevia yksinkertaistuksia tai murtaa niitä avaten tietä yhteiskunnalliseen kritiikkiin.

* * *

Tämän teemakokonaisuuden artikkelien kirjoittajat esittävät ympäristöfilosofialle haasteita. Kuten asiaan kuuluu, heidän näkemyksissään on eroja. Niitä vertailemalla pystymme avaamaan näkökulmia ympäristöfilosofian toiminnan problematiikkaan. Olennaista on juuri filosofin aseman pohdinta: onko hän aktivisti, kumouksellinen, valistaja, keskustelun selvittäjä, sivusta seuraava asiantuntija, vallan analyttikko, kulttuurikriitikko? Missä toimia ja miten?

Jukka Käyhkö kuvaa artikkelissaan *Tiede ja päätöksenteko ympäristökäytöksissä* sitä globaalia tilannetta, jossa ympäristöfilosofin on toimittava. Hän erittelee tapoja, joilla ympäristöongelmia jätetään huomiotta ja tehdään toisten ongelmiksi. Lisäksi hän tarjoaa välineistöä ongelmien moninaisuuden ymmärtämiseen.

Yrjö Haila tarttuu artikkelissaan *Ympäristöpolitiikan on irtauduttava sodasta ympäristöä vastaan* vallan ja luonnon hallinnan yhteyksiin. Hän esittää, että ympäristöpolitiikkaa ei tule mieltää neutraaliksi ”vihreäksi” toiminta-alueeksi, vaan se kytkeytyy historiallisesti yhteiskunnallisten instituutioiden vakiintumiseen. Haila ei kuitenkaan esitä kokonaiskulttuurista kritiikkiä vaan pyrkii osoittamaan, miten eurooppalaisessa yhteiskunta-historiassa on vaikuttanut rinta rinnan erilaisia luonnonhoidon linjoja. Ympäristöpolitiikkaan, kuten kaikkiin muihin yhteiskunnallisen elämän alueisiin, sisältyy myös vakiintuneita asetelmia murttavia käytäntöjä.

Chuck Dyken artikkeli *Hämmäntävä ekspressio* opastaa lukijansa uusimpaan evolutiiviseen ajatteluun. Dyke vaatii ympäristönsuojelijoilta luonnollisten prosessien syvällistä ymmärtämistä. ”Luonnon suojeleminen” voi käytännössä tarkoittaa mitä tahansa, joten sitä on etenkin nykyisten suurriskien aikana mietittävä vakavasti. Luonnonjärjestelmien oman dynamiikan unohtaminen ja ”luonnon karikatyyreihin” tyytymisen voi viedä meidät sivuraiteille. Hänen johtopäätöksensä ovat äärimmäisiä, mutta niin ovat hänen kuvaamansa ongelmatkin.

Olli Tammilehdon *Ympäristöfilosofia ja suuret yhteiskunnalliset muutokset* peräänkuuluttaa kapitalismi- ja valtiokriittisen näkökulman tärkeyttä ympäristöfilosofia. Hän nostaa esiin kaksi ympäristöfilosofian klassikkikirjoittajaa, jotka korostavat suurten yhteiskunnallisten muutosten merkitystä. Sigmund Kvaløy ja Murray Bookchin esittävät ympäristökriisistä kokonaisvaltaisen kulttuurikritiikin ja sen vastapainoksi yhteiskunnallisen ihanteen. Molemmat painottavat valtarakenteiden ja ympäristötuhojen yhteyttä kautta historian. Tammilehto

nostaa Bookchinin kautta esiin tärkeän kysymyksen: millainen poliittinen kehitys ovat mahdollisia tulevissa myllerryksissä? Miten mahdollisuuksien avaruutta voi muokata? Onko ympäristöfilosofia ennen kaikkea vain yksi osa poliittisten mahdollisuuksien rakentamista?

Teppo Eskelinen käsittelee artikkelissaan *Kestävän kehityksen paradoksit* kestävän kehityksen käsitteeseen liittyviä poliittisia latauksia. Hän kyseenalaistaa siihen liittyvää ”yhteisen tulevaisuuden” retoriikkaa ja korostaa ympäristötuhojen erilaista luonnetta etenkin akselilla rikkaus–köyhyys. Kestävä kehitys näyttyy tietyin kehityksen mallin oikeuttajana ja siihen kohdistuvien haasteiden neutraloijana. Vaikka käsite on toisaalta määrittelemättömyydessään edelleen kamppailun areena, ja se voi mahdollistaa poliittisia interventioita, on se hänen mukaansa sitoutunut kasvujatteluun ja luonnon hyödykkeistämiseen.

Elisa Aaltola pohtii artikkelissaan *Eläinetiikka: teoriasta käytäntöön* filosofisen työn identiteettiä. Mikä on etenkin moraalifilosofian suhde käytäntöön? Hän käsittelee eläinoikeuksien teemaa, mutta yhtymäkohtia yleisempään ympäristöfilosofiaan on paljon. Aaltola korostaa kulttuurisen ymmärtämisen ja poliittisen toiminnan tärkeyttä eläinetiikalle. Hän nostaa esiin myös eläinetiikassa usein unohtetun teeman, eläinten itsensä ymmärtämisen tärkeyden.

Pietari Almusaan artikkeli *Arvofilosofia ja ympäristön moraalinen merkitys* on katsaus analyttiseen ympäristöetiikan suuntaukseen. Almusa pyrkii selittämään, miksi tietynlaisesta eettisestä teoriavälineistöstä tuli hallitsevaa akateemisessa ympäristöfilosofissa. Ennen kaikkea hän osoittaa tällaisen arvofilosofian ongelmia, kun se törmää luonnon moninaisuuteen, ihminen–luonto-suhteiden moneuteen sekä moraalisten käytäntöjen luonteeseen.

Artikkelien yhteydessä käydään myös läpi suomenkielistä ympäristöfilosofista kirjallisuutta parin vuosikymmenen varrelta. Kirjaesittelyissä pyritään sijoittamaan tekstit aikansa keskusteluun ja nostamaan esiin niitä ympäristöfilosofian haasteita tai ongelmia, joiden kannalta teokset ovat hyödyllisiä. *Ympäristöfilosofia aikakausjulkaisuja – Katsaus vuoteen 2005* esittelee tärkeimmät akateemisen ja ei-akateemisen ympäristöajattelun julkaisut sekä joukon hyödyllisiä nettilähteitä.

Viite

1. Pitää kuitenkin osata eritellä kollektiivisen toiminnan muotoja. Syntykö kollektiivisuus jonkin välittävän mekanismin kuten markkinoiden tai parlamentarismin kautta, jolloin yksilön toiminta tiivistyy helposti pelkäksi kuluttamiseksi tai äänestämiseksi – valta on murtoluku. Vai syntykö esimerkiksi kuluttajakampanjasta ihmisiä aktivoiva poliittisen toiminnan alue?